

Asia: VN/10378/2019

Lausuntopyyntö henkilötunnuksen uudistamista pohtineen työryhmän loppuraportista

Lausunnonantajan huomiot ehdotuksen vaikutuksista oman organisaation näkökulmasta

Toimintatapoihin liittyvät suorat ja epäsuorat vaikutukset

Vaikutukset opiskelijatietojen kannalta

Uuteen henkilötunnukseen liittyvää kokonaisuutta ja muutoksia prosesseihin on vaikea hahmottaa vielä kokonaisuudessaan, mutta lähtökohtaisesti ehdotus vaikuttaa yliopiston opiskelijarekisterin näkökulmasta asialliselta ja harkitulta. Uuden tunnuksen neutraaliuden lisäksi (yliopistolla käytetään asioinnissa pääasiassa opiskelijanumeroa, vaikka henkilötunnuskin tarvitaan järjestelmien taustalle, joten tämä neutraaliuden vaade ei ole ollut opintopalveluissa kovin vahvasti esillä) olisi erittäin hyvä, että eri järjestelmissä olevista eri keinotekoisista henkilötunnuksista voitaisiin luopua ja että uusi tunnus voitaisiin myöntää myös siinä tapauksessa, ettei henkilö ei pääse itse paikan päälle Suomeen. Osin epäselväksi ja huolta aiheuttavaksi jää vielä, miten uudessa järjestelmässä pystytään varmistamaan kaikissa tilanteissa, että henkilölle syntyy ainoastaan yksi identiteetti ja ainoastaan yksi rekisterihenkilöllisyys. Myös uuden tunnuksen suhde muiden maiden myöntämiin tunnuksiin tulee vaikuttamaan yliopiston toimintaan, kun opiskelijat liikkuvat fyysisesti ja virtuaalisesti todennäköisesti jatkossa entistä enemmän ja odotukset tietojen sujuvaan siirtymiseen suomalaisten ja ulkomaisten korkeakoulujen välillä kasvavat. Liitteenä olleiden selvitysten mukaan vaikuttaa siltä, että tätäkin asiaa on ilmeisesti selvitetty riittävästi.

Vaikutukset henkilöstötoimen kannalta

Ehdotettu uusi henkilötunnus on tunnuksen haltijalle vaikeampi muistaa kuin nykyinen, jossa alussa on syntymäaika. Nykyinen henkilötunnus kertoo oikeudellisen sukupuolen, joten tietoa ei tarvitse erikseen kerätä työntekijöiltä ja työnhakijoilta. Muun muassa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettu laki (tasa-arvolaki) edellyttää sukupuolten mukaista jakoa esimerkiksi palkkakartoituksessa. Samoin julki-sen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpanosta on säännökset paikkojen jakautumisesta sukupuolten välillä. Näissä säännöksissä on kyse nimenomaan oikeudellisesta, ei itse koetusta sukupuolesta. Lisäksi syntymäaikatieto vaikuttaa henkilöstön etuuksiin kuten työehtosopimusten mukaisiin palkallisiin vapaapäiviin tiettyinä merkkipäivinä, samoin eläkkeelle siirtyminen on sidottu syntymä-aikaan. Mikäli

henkilötunnusjärjestelmä muutetaan ehdotuksen mukaisesti, nämä tiedot on kerättävä erikseen, ellei lainsäädännön mukaisia velvoitteita tältä osin muuteta.

Vaikutukset asiakirjahallinnon kannalta

Asiakirjahallinnon näkökulmasta henkilötunnuksen mahdollisella muutoksella ei pitäisi olla laajempaa vaikutusta, sillä lähtökohtaisesti asiankäsittely ei edellytä henkilön tunnistamista henkilötunnuksen perusteella. Esimerkiksi asianhallintajärjestelmässä ei ole tietokenttää, johon henkilötunnusta olisi mahdollista lisätä, mutta järjestelmä saattaa sisältää asiakirjoja joissa henkilötunnus on mainittu.

Asiakirjahallinnon prosessi, johon henkilötunnus saattaa välillisesti liittyä on asiakirjojen sähköinen allekirjoittaminen ja henkilön tunnistautuminen allekirjoittajaksi. Todennäköisesti tunnistautuminen ei kuitenkaan tapahdu henkilötunnuksen vaan muun tunnistautumismenetelmän avulla (esim. mobiilivar-menne). Tällöin esim. henkilötunnuksen muodolla ei pitäisi olla vaikutusta, vaan tärkeintä on se, että henkilö on täysin yksilöitävissä.

Pitkään ja pysyvästi säilytettävässä asiakirja- tai tietoaineistossa saattaa olla henkilötunnuksia ja osassa aineistoa henkilötunnus voi tulla ns. tahattomasti arkistoiduksi, sillä esimerkiksi keinoja poistaa henkilö-tunnusta arkistoitavasta asiakirjasta ei välttämättä ole. Arkistoinnin näkökulmasta ei pitäisi olla merkitystä sillä, millaisessa muodossa henkilötunnus esitetään. On mahdollista, että arkistoidusta aineistosta tietoja etsittäessä saattaisi muodostua joitain ristiriitaitilanteita esim. tilanteessa, jossa henkilön vanhanmallinen henkilötunnus ei ole tiedossa ja uuden tunnuksen mukaan tietoja ei ole löydettävissä. Täl-laisissa tapauksissa on tärkeää, että tieto on tarvittaessa mahdollista selvittää väestötietojärjestelmästä.

Arvioidut kustannusvaikutukset

Osassa opetus- ja opiskelijapalveluiden järjestelmistä henkilötunnusta ei ole käytössä lainkaan (ts. näihin ei aiheudu kustannuksia uudistuksesta). Opintohallinnon perusjärjestelmässä ja joissakin muissa opintohallinnon järjestelmissä henkilötunnus tarvitaan erityisesti uusia henkilöitä ja opinto-oikeuksia järjestelmään luotaessa/tuotaessa, mutta kaikissa järjestelmän toiminnoissa sitä ei tarvita (opiskelijanumero korvannut henkilötunnuksen tarvetta) ja ainakin perusjärjestelmässä (Oodi/Sisu) sukupuolelle ja syntymäajalle on henkilötunnuksesta erillinen kenttä (samoin syntymäajalle). Useissa tiedonsiirroissa henkilö-tunnus siirretään järjestelmien välillä ja sen perusteella tehdään siirrossa päättelyä, onko henkilö jo ennestään kohde järjestelmässä vai ei (Mm. yliopiston ulkopuolelle tehtävät tiedonsiirrot ja eri toimialojen/toimintojen väliset tiedonsiirrot). Useampiin opetus- ja opiskelijapalveluiden vastuulla oleviin järjestelmiin ja tiedonsiirtoihin aiheutuu siis muutoksesta kustannuksia (arvio: huomattavia muttei valtavia), mutta näitä on vaikea arvioida vielä tarkemmin.

Henkilöstöjärjestelmien kannalta kustannusvaikutus tulee olemaan huomattava, koska edellä esitetyistä syistä tieto oikeudellisesta sukupuolesta ja syntymäajasta on oltava yliopiston tiedossa. Tietoja ei nykyään kerätä erikseen, koska ne saadaan henkilötunnuksesta. Järjestelmien tietosisältöjen muokkaaminen ja tietueiden määrän lisääminen maksaa paljon.

Muut vaikutukset

Mahdollisen uuden järjestelmän myötä pitää yliopistossa ratkaista, millä tavoin tehty tunnistaminen riittää mihinkin toimenpiteeseen yliopistossa (vrt. esim. opinto-oikeus ja suoritus yksittäisen avoimen yliopiston kurssista vs. tutkinnon suoritusoikeus ja tutkinnon myöntäminen sekä esim. käyttöluupa.)

Lainsäädännön kannalta on syytä ottaa huomioon, että valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 3 §:ssä on säädetty oppijanumerosta ja oppijanumerorekisteristä. Mikäli uusi järjestelmä toteutuu, lakisääteisen oppijanumeron suhdetta uuteen henkilötunnukseen on syytä arvioida.

Aikataulu ja siirtymäajat

Siirtymäajan tulee olla riittävän pitkä, jotta uuden tunnuksen osalta syntyy riittävä ymmärrys ja eri toimi-joiden kaikki järjestelmät ja integraatiot, joissa käsitellään henkilötunnusta, ehditään päivittää. Esityksessä siirtymäajaksi hahmotettu neljä vuotta (2023-2027) vaikuttaisi tässä vaiheessa ehkä riittävän pitkältä.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ensimmäinen ja henkilötunnuksen luominen olisi syytä tehdä sellaisessa viranomaisessa, jossa on tarvittava ammattitaito, koska kyseessä on merkittävä asia. Raportissa oli mainittu yleisesti vain ”ensi kertaa viranomaisessa asioidessa”. Ei vaikuta järkevältä, että henkilötunnuksia voisi myöntää tai tietoja rekisteriin viedä useassa viranomaisessa. Tietojen luotettavuus tulisi varmistaa niin, että yliopisto ja muut toimijat voivat luottaa tietojen oikeellisuuteen. Yliopiston vastuulle ei voi jäädä sen arvioiminen, ovatko väestötietojärjestelmään syötetyt tiedot luotettavia (vrt. raportin maininta ”Tavoitetilassa henki-lölle voidaan myöntää henkilötunnus, vaikka kaikkia henkilöön liittyviä tietoja ei voida varmentaa tai niiden oikeellisuudesta ei voida varmistua. Henkilötunnus voi kuitenkin olla vahvasti yksilöivä, jos tunnus ja kohteena oleva henkilö on voitu liittää toisiinsa biometrisen tunnisteen avulla. Tämä asettaa palveluntuottajille vaatimuksen tarvittaessa tarkistaa henkilön tiedot henkilötiedon tuottavalta toimijalta ja itse arvioida henkilön tunnistamistavan ja henkilötietojen lähteen perusteella tehtävien toimien laajuutta.” Nykyisin väestörekisteriä käytetään nimenomaan tietojen oikeellisuuden vahvistamiseen.

Karppinen Laura

Helsingin yliopisto - Lausunnon hyväksynyt rehtorin sijainen Sari Lindblom